

ESAD NAİB'İN “ZAMANIN ELİ” ADLI DİVANINDA FİİL ÇEKİM EKLERİ

Kosret Bapir Maghdid Beg Zade *

Karwan Rauf Taha Mirani **

Selan Neamat Hussein***

* Temel Eğitim Fakültesi,
Raparin Üniversitesi

**Kültür Sanat Genel
Müdürlüğü, Kültür ve Gençlik
Bakanlığı

*** Diller Fakültesi, Salahaddin
Üniversitesi – Erbil

Kosret.begzade@uor.edu.krd
karwan.rauf87@gmail.com
selan.hussein@su.edu.krd

Received | 28/06/2023

Accepted | 20/09/2023

Published | 15/02/2024

Keywords:

fiil çekim ekleri,
Irak Türkmenesi,
Türkmen edebiyatı,
Esad Naip.

Abstract

Irak-Türkmen edebiyatında ünlü şairlerden biri olarak sayılan Esad Naip, başlangıçta şiirlerini Kerkük, Afak, Necme, Beşir ve İleri gazetelerinde yayımlamıştır. Daha sonraki dönemlerde şiirlerini Kardeşlik dergisi ve bazılarını da Türkiye’de çıkan Yeşil Ada ve Fuzulî dergilerinde yayımlamıştır. (Kerkük Nükteleri, Yapraklar, Armağan, Zamanın Eli) şairin basılmış manzum ve mensur eserleridir. Ayrıca yayımlanmamış birçok şiirleri (Keşkül) adı altında bir araya getirmiştir. Çalışmamızda, Esad Naib’in (Zaman’ın Eli) isimli şiir kitabı temel alınmıştır ve seçilmiş şiirlerde kullanılan fiil çekim ekleri ele alınmıştır. Türkçede: 1. Bildirme (haber) kipleri, 2. Tasarlama kipleri olmak üzere iki kip türü vardır. Ayrıca Irak Türkmenesi ile Türkiye Türkçesi şekil ve yapı bakımından benzerlikler göstermektedir. Böylece şairin divanından seçtiğimiz (Okuyuculara, Zamanın Eli, En Azizime, Çözülmeyen Bağ, Hancı, Hancı ile Baş Başa, Şölen Salonu) şiirlerinde fiil çekim eklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

About the Journal

ZANCO Journal of Humanity Sciences (ZJHS) is an international, multi-disciplinary, peer-reviewed, double-blind and open-access journal that enhances research in all fields of basic and applied sciences through the publication of high-quality articles that describe significant and novel works; and advance knowledge in a diversity of scientific fields.
<https://zancojournal.su.edu.krd/index.php/JAHS/about>

Özet

Irak-Türkmenlerinin dili ve edebiyatı yüzyıllar boyunca bölgede devam etmiş olduğunu tarihi belge ve yazılarda görülmektedir. Buna göre, Türk dil ve edebiyatında çok mühim bir yer oluşturmaktadır. Bu dil ve edebiyatın tarihi Oğuzlara kadar uzanmaktadır. En eski dönemlerden başlayarak, Irak'ta yerleşmiş Türkmenlerin dilleri olduğu takdirde kendilerine ait edebiyatları da vardır. Bunun kökü ve temeli daha çok Oğuzlara bağlanmaktadır. Daha doğrusu Oğuzlar veya Türkmenler 54 H., 673 M. yıllarından itibaren Azerbaycan ve Orta Asya'dan Irak'a doğru göç etmişlerdir. Sonuçta, kendileri ile beraber sözlü edebiyat ve kültürleri de bölgeye getirmişlerdir. Böylece zaman geçtikçe bu sözlü ve yazılı ürünler Irak kültür ile kaynaşmış (Benderoğlu 1989, s. 7). Esad Naip, 25. 01. 1897 yılında Kerkük'te Ahi Hüseyin Mahallesindeki evlerinden birinde doğmuştur (Terzibaşı 2013, s. 177). Ancak kendisi (Çağdaş Türkmen Şairleri) kitabında doğum tarihiyle ilgili "Kerkük'te doğmuşum, Nüfusça tevellüdüm 1900'dur" sözlerini ifade etmiştir. Ailesi edebiyata pek çok hevesliydi. Şair, gençlik döneminden itibaren hayatının sonuna kadar şiirlerini Irak ve Türkiye'de çıkan değişik gazete ve dergilerde yayımlanmıştır (Sarı Kâhya 1973, s. 25). Irak-Türkmenlerinin Türkçesi, ses özellikleri ve telaffuzları bakımından Çağdaş Türk Dili ile benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, ünlülerin ve ünsüzlerin telaffuzu bakımından farklılık gösterir ve her ikisinin sözdizimi de benzerdir. Bu farklılığın sebebi Arap dilinin Irak Türkmen Türkçesi üzerindeki etkisine bağlanmaktadır. Çalışmamız, Irak-Türkmen edebiyatında ismi her zaman geçen ve çok ünlü şairlerinden biri kabul edilen Esad Naib'in (*Zamanın Eli*) isimli şiir kitabından olmuştur. Divanda seçilmiş şiirlerinin ekleri tamamen Arapça harflerle yazılmıştır. Ancak tüm şiirler Arap harflerinden Latin harflerine aktarıldıktan sonra şiirlerde kullanılan fiil çekim eklerini ortaya koymak amacı ile hazırlanmıştır. Ayrıca Türkmençe ve Türkiye Türkçesinde şekil ve yapı bakımından benzerlik göstermektedir. Çalışmamız seçilmiş şiirlerde fiil çekim ekleriyle ilgili olduğu için kısaca ekler ve fiil çekim eklerine değinmemiz gerekir. Zeynep Korkmaz'a (2014a, s. 106) göre, "Ekler, sözcüğün yapısında yer alan, kendi başına kullanılmayan, kökler ile birleşerek, gövdeler ile birleşerek de yeni sözcük gövdeleri oluşturan yahut da sözcükler arasında geçici mana ilişkileri kuran görevli şekillerdir ". Türkçenin dilbilgisinde Ekler konusu şekil bilgisi kısmında yer almıştır. Ekler iki ana kısma ayrılır; bunlar ise 1. Çekim Ekleri, 2. Yapım Ekleri. Çekim ekleri, kullanılış bakımından kendi içinde **A**. İsim Çekim Ekleri, **B**. Fiil Çekim Ekleri olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Ayrıca Demir ve Yılmaz'a (2014, s. 182) göre " Kelimelerin niceliğini, öbek veya cümle içerisinde birbirleriyle olan ilişkilerini gösteren ekler *çekim* eki denir ". Çekim ekleri kelimenin manasını değiştiremez ve eklendikleri kelimelere yeni bir anlam katmaz, sadece kelimelere işleklik kazandırır. Fiil Çekim Ekleri " fiilleri belli bir şekle,

duruma sokan, hareketin kime ait olduğunu, ne zaman meydana geldiğini ifade eden eklerdir” Kavruk et al. (2014a, s. 97). Yine Zeynep Korkmaz'a (2014b, s.s. 113-114) göre, “Türkçede fiil çekimi, fiil kök ve gövdelerine eklenen şekil ve zaman (kip), şahıs ve soru ekleriyle karşılanır. Çekimli bir fiilde hem şekil hem de zaman ifadesi yer almıştır. Fiilde hareketin biçimi *kip* terimi ile karşılanır. Çekimli fiillerin hepsinde birer *kip* vardır. Çekimli fiiller *kip* dışında bir de zaman kavramı ve ifadesine sahiptirler. Bu nedenle şekil ve zaman ekleri *kip ekleri* diye de adlandırılır. Türkiye Türkçesinde: 1. *Bildirme (haber) kipleri*, 2. *Tasarlama kipleri* olmak üzere başlıca iki *kip türü* vardır”. **1. Şahıs (Kişi) Ekleri:** Fiilin bildirdiği iş ya da hareketin hangi şahıs tarafından yapıldığını gösteren eklerdir. Fiil çekiminde, zaman ve *kip* eklerinden sonra kullanılırlar. Türkiye Türkçesi yazı dilinde şekil ve fonksiyonlarını net olarak tespit edebildiğimiz başlıca iki tip şahıs vardır. I. gruptaki şahıs ekleri: **öğrenilen geçmiş zaman** (بيتميش - bitmiş), **şimdiki zaman** (گلييور - geliyor), **gelecek zaman** (اولاجاق - olacak), **geniş zaman** (آچيلير - açılır), **gereklilik** (ويرملى - vermeli) *kip ekini taşıyan fiillerin* sonunda yer alır. Dolayısıyla bu eklere, "zamir kökenli şahıs ekleri" denir. II. gruptaki şahıs ekleri ise, **görülen geçmiş zaman** (قويدو - koydu) ile **şart kipi** (ايسترسهن - istersen) *kipi ekini taşıyan fiillerin* sonunda kullanılır. Bu gruptaki eklere, "iyelik kökenli şahıs ekleri" denir. **2. Kip Ekleri:** Türkçemizde fiiller kullanılışa ve şahıslara bağlanmak için iki kalıba girer. Bunlardan biri bildirme (haber), diğeri tasarlama (dilek) kalıbıdır. Bu kalıplara dil bilgisinde "kip" adı verilmiştir. Haber kipine ait olanlar beş değişik zaman ifade eder. Bunlar; **şimdiki** (باشلييور - başlıyor), **görülen geçmiş** (ياشادی - yaşadı), **öğrenilen geçmiş** (صولموش - solmuş), **gelecek** (واراجاق - varacak) ve **geniş** (بولور - bulur) **zamandır**. Konuşan bir kimsenin yapılan hakkındaki niyet ve duygusunu ifade eden kiplere, **tasarlama kipleri** denir. Dört çeşidi vardır. Bunlar; **şart kipi** (گيدهر ايسهن - gidersen), **istek kipi** (صوناييم - sunayım), **gereklilik kipi** (صورمالی - sormalı) ve **emir** (اولسون - olsun) **kipidir**. Kavruk et al. (2014b, ss. 97-98).

اوقويوجولارا

قول صيوايىپ طولاديسم كاغدلار ييغينيدان
 بونلاري ئورتتموش ايدى ، اوستونده كى توز ، ملوپراق
 ايسترديم بير گول اولسون ، ياپراقلار آراسيندا
 صونايىم قاتينيذا سيوينچ ، قيوانچ دويساراق
 هر نه قدر اراديم بو قسارا يازىلاري
 بولاماديم ايچينده گونول چكهن بير ياپراق
 نه ديكمك ايسته ميشسم ، ديكهن بيتميش يرينده
 نه ديكمك ايسته ميشسم ، بير آه اييميش او انچاق
 سيزى صيقارسا بيله ، لطف ايدپ گوز يومونوز
 چونكو عمرون نصيبى ، چوقلوق كدر اولاجاق
 خنور باقىلماز گوزلرينن دوكةجگى ياشلارا
 اوزونتولو يوزده او ، بير اينجى گبى پارلاق
 بهلى كى ، قورتولوش يوق ، قاينيدان بو دنيادا
 بىراق نه ايستر اولسون ، نه ايستر اولسون بىراق

6

Okuyuculara

Kol sıvayıp topladım kağıtlar yığımından Bunları örtmüştü, üstündeki toz, toprak
İsterdim bir gül olsun, yapraklar arasında Sunayım katınıza sevinç, kıvanç duyarak
Her ne kadar aradım bu kara yazıları Bulamadım içinde gönül çeken bir yaprak
Ne dikmek istemişsem, diken bitmiş yerinde Ne demek istemişsem, bir ah aymış o ancak
Sizi sıkarsa bile, lütuf edip göz yumunuz Çünkü ömrün nasibi, çokluk keder olacak
Hor bakılmaz gözlerin döküleceği yaşlara Üzüntülü yüzde o, bir inci gibi parlak
Belli ki, kurtuluş yok, kaygıdan bu dünyada Bırak ne ister olsun ne ister olsun bırak (Naib 1985, s. 6)

A. ŞAHIS (KİŞİ) EKLERİ

1- Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
نورتموش ايدى	örtmüştü	Teklik 3. Şahıs	6/2
صونايىم	sunayım	Teklik 1. Şahıs	6/4

بیتیش	bitmiş	Teklik 3. Şahıs	6/7
اییمیش	aymış	Teklik 3. Şahıs	6/8
اولاجاق	olacak	Teklik 3. Şahıs	6/10
باقیلماز	bakılmaz	Teklik 3. Şahıs	6/11
دوکهچک	dökecek	Teklik 3. Şahıs	6/11

2- İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
طوپلادییم	topladım	Teklik 1. Şahıs	6/1
ایستردیم	isterdim	Teklik 1. Şahıs	6/3
ارادیم	aradım	Teklik 1. Şahıs	6/5
ایسته میسه	istemişsem	Teklik 1. Şahıs	6/7
ایسته میسه	istemişsem	Teklik 1. Şahıs	6/8
صیقارسا	sıkarsa	Teklik 1. Şahıs	6/9

B. HABER (BİLDİRME) KIPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
طوپلادییم	topladım	Görülen Geçmiş Zaman	6/1
نورتموش ایدی	örtmüştü	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	6/2
ایستردیم	isterdim	Görülen Geçmiş Zaman	6/3
ارادیم	aradım	Görülen Geçmiş Zaman	6/5
بیتیش	bitmiş	Öğrenilen Geçmiş Zaman	6/7
اییمیش	aymış	Öğrenilen Geçmiş Zaman	6/8
اولاجاق	olacak	Geniş Zaman	6/10
باقیلماز	bakılmaz	Geniş Zamanın Olumsuzluğu	6/11
دوکهچک	dökecek	Gelecek Zaman	6/11

C. TASARLAMA KIPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
اولسون	olsun	Emir Kipi	6/3
صوناییم	sunayım	İstek Kipi	6/4
ایسته میسه	istemişsem	Şart Kipi	6/7
ایسته میسه	istemişsem	Şart Kipi	6/8
صیقارسا	sıkarsa	Şart Kipi	6/9
گوز یومونوز	göz yumunuz	Emir Kipi	6/9
بیراق	bırak	Emir Kipi	6/14
اولسون	olsun	Emir Kipi	6/14
اولسون	olsun	Emir Kipi	6/14
بیراق	bırak	Emir Kipi	6/14

زمانین آلی

چوچوق ایکن طایردیم ، سهویملی بیئر قادینی
بنی اوقشار ، توپهردی ، یاوروسو گیبی بلکی
گورسه ایدیم اوقشویور ، او بیئر گون باشقاسینی
بنم معصوم گونلومدهن بیئر تیل قویاردی سانکی

* * *

گون گیچدی کجه بویودوم ، آیریلدیم چوچوقلقندان
ارتیق قوچاقداه گیل ، صرادا یئر بولوردوم
ینه اولکی گیبی ، سهوه ایدیم اونو بن
اونون دا سهوکیسینی ، گوروپ منسون اولوردوم

* * *

۴۱

قسمت ایچایی بیئر گون ، طاشینیپ آریلاراق
گیتدیسه ده بیئر سوره ، خاطرهمده یاشادی
صونرا ایزی دوشن گیبی ، یاواش ، یاواش صولاراق
خاطرلار ایدیم انجاق ، سوزده گیچهرکن ادی

* * *

گونلر گیچدی خیز ایله ، بویویوپ اولغون اولدوم
قوشاردیم بیئر سهوودان ، باشقا بیئر ماجرایا
بیئر قیچ کره اچیلدیم ، بیئر قیچ کره لر صوللدم
گنیرمه دیم بختیمین ، هیسینی بیئر آرییا

* * *

آلیق بیئر بهار گونو ، گزیتیدن دوزرکن
گیچمشلری انراق ، دالغین ، دالغین یورودوم
به زمیش گیبی ایکی میز ، بن گونولدهن او بندهن
دینا ده گیل گوردوگوم ، سانکی رۇیا گوروردوم

* * *

اوقنادان چاغریلینجا ، دالغینلقندان اوئاندیم
بنورنس یا بانجی ده گیل ، بیئر طانیق سینی
قولاق ویردیم او یانا ، گلین سسی آراندیم
چونکبو بو سس سلرین ، بنجه سهویلمیسیدی

* * *

۴۲

گوردوم یاشلی بیئر قادین ، باقیپ گولومسه یه رهک
بنا دوغرو گلیمور ، یا قلاشینجا طانیق سینی
اونوز سنه ئونجه کی ، گوزهل قادینیش دیمک
اونو صولوشن گورونجه ، ایچندن یانیپ یاقیندیم

* * *

قومرال صاچی آغارمیش ، یأس المیش گوزونو
اویون دولتون گوگسوده ، جانسیز وچودسیز اولوش
یاپماجیق گولوشلرله صاقلیوردو یوزونو
صولوشدو فقط یینه ، بیئر چیچک گیبی صولوش

* * *

صقارایکن الینی ، شهوت تیشره دی الیم
گونلوم ده سهوینجیلندن ، ارتیق ایتدی مرحمت
خاطرینی صورارکن ، سوزدهن که سیلندی دیم
طانیمازدین سولده دی ، قونوشماسایدیم اسعد

* * *

« سنی کوچوک براقدیم ، باق بولدم بابا یگیت
طانیمازدیم قوشونون ، اولماسایندی یاردیمی
قندر بیرنی بولبور ، نیره گینه رسن گیت
بیئر رۇیا گیبی گونلر ، ناصل گیتدی گوردونمی ؟ »

۴۳

Zamanın Eli
Çocuk iken tanırdım, sevimli bir kadını Beni okşar, öperdi, yavrusu gibi belki
Görseydim okşuyor, o birgün başkasını Benim mâsum gönülümde bir tel kopardı sanki
Gün geçtikçe büyüdüm, ayrıldım çocukluktan Artık kucakta değil, sârâda yer bulurdum
Yine evvelki gibi, severdim onu ben Onun da sevgisini, görüp memnun olurdu
Kısmet îcâbı birgün, taşınıp ayrılarak Gittiyse de bir süre, hâtıramda yaşadı
Sonra izi duş gibi, yavaş yavaş solarak Hatıralar edeyim ancak, sözde geçerken adı
Günler geçti hız ile, büyüyüp olgun oldum Koşardım bir sevdadan, başka bir mâcerâyâ
Birkaç kere açıldım, birkaç kereler soldum Getirmedim bahtımın, hepsini bir araya
İlık bir bahar günü, gezintiden dönerken Geçmişleri anarak, dalgın dalgın yürürdüm
Bezmiş gibi ikimiz, ben gönülden o benden Dünyada değil gördüğüm, sanki rüyâ görürdüm
Arkadan çağrılınca, dalgınlıktan uyandım Bu ses yabancı değil, bir tanıdık sesiydi
Kulak verdim o yana, gelen sesi arandım Çünkü bu ses seslerin, bence sevimli sesiydi
Gördüm yaşlı bir kadın, bakıp gülümseyerek Bana doğru geliyor, yaklaşınca tanıdım
Otuz sene önceki, güzel kadınmış demek Onu solmuş görünce, içten yanıp yakındım
Kumral saçı ağarmış, ye's almış gözünü Uygun dolgun göğsü de, cansız vücutsuz olmuş
Yapmacık gülüşlerle saklıyordu yüzünü Solmuştu fakat yine, bir çiçek gibi solmuş

Sıkar iken elini, evet titredi elim Gönlümde sevincimden, artık etti merhamet
Hatırını sorarken, sözden kesildi dilim Tanımazdım söyledi, konuşmasaydım Esat
((Seni küçük bıraktım, bak buldum baba yiğit Tanımazdım konuşunun, olmasaydı yardımı
Kader yerini bulur, nere gidersen git Bir rüya gibi günler nasıl gitti gördün mü?)) (Naib 1985, ss. 41-43)

A. ŞAHIS (KİŞİ) EKLERİ

1- Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
او قشار	okşar	Teklik 3. Şahıs	41/2
نوپەردى	öperdi	Teklik 3. Şahıs	41/2
اوقشويور	okşuyor	Teklik 3. Şahıs	41/3
قوپاردى	kopardı	Teklik 3. Şahıs	41/4
بولوردوم	bulurdum	Teklik 1. Şahıs	41/6
سەوەر ایدییم	severdim	Teklik 1. Şahıs	41/7
اولوردوم	olurdum	Teklik 1. Şahıs	41/8
ایدییم	edeyim	Teklik 1. Şahıs	42/4
قوشاردیم	koşardım	Teklik 1. Şahıs	42/6
بەزمیش	bezmiş	Teklik 3. Şahıs	42/11
گوروردوم	görürdüm	Teklik 1. Şahıs	42/12
گلییور	geliyor	Teklik 3. Şahıs	43/2
آغارمیش	ağarmış	Teklik 3. Şahıs	43/5
المیش	almış	Teklik 3. Şahıs	43/5
اولموش	olmuş	Teklik 3. Şahıs	43/6
صاقلییوردو	saklıyordu	Teklik 3. Şahıs	43/7
صولموشدو	solmuştu	Teklik 3. Şahıs	43/8
صولموش	solmuş	Teklik 3. Şahıs	43/8
طانیمازدین	tanımazdım	Teklik 1. Şahıs	43/12
طانیمازدیم	tanımazdım	Teklik 1. Şahıs	43/14
بولور	bulur	Teklik 3. Şahıs	43/15

2- İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
طانیردیم	tanırdım	Teklik 1. Şahıs	41/1
گورسه ایدییم	görseydim	Teklik 1. Şahıs	41/3
بو یودوم	büyüdüm	Teklik 1. Şahıs	41/5
آیریلدییم	ayrıldım	Teklik 1. Şahıs	41/5

گیتدیسسه	gittiyse	Teklik 3. Şahıs	42/2
یاشادی	yaşadı	Teklik 3. Şahıs	42/2
گیچدی	geçti	Teklik 3. Şahıs	42/5
اولدوم	oldum	Teklik 1. Şahıs	42/5
اچیلدیم	açıldım	Teklik 1. Şahıs	42/7
صولدوم	soldum	Teklik 1. Şahıs	42/7
گتیرمه‌دیم	getirmedim	Teklik 1. Şahıs	42/8
یورودوم	yürüdüm	Teklik 1. Şahıs	42/10
اویاندیم	uyandım	Teklik 1. Şahıs	42/13
ویردیم	verdim	Teklik 1. Şahıs	42/15
آراندیم	arandım	Teklik 1. Şahıs	42/15
گوردوم	gördüm	Teklik 1. Şahıs	43/1
طانیدیم	tanıdım	Teklik 1. Şahıs	43/2
یاقیندیم	yakındım	Teklik 1. Şahıs	43/4
تیتره‌دی	titredi	Teklik 3. Şahıs	43/9
ایتدی	etti	Teklik 3. Şahıs	43/10
کسه‌سیددی	kesildi	Teklik 3. Şahıs	43/11
سویله‌دی	söyledi	Teklik 3. Şahıs	43/12
فونوشماسایدیم	konuşmasaydım	Teklik 1. Şahıs	43/12
براقیدیم	bıraktım	Teklik 1. Şahıs	43/13
بولدوم	buldum	Teklik 1. Şahıs	43/13
اولماسایدی	olmasaydı	Teklik 3. Şahıs	43/14
گیده‌رایسه‌ن	gidersen	Teklik 2. Şahıs	43/15
گیتدی	gitti	Teklik 3. Şahıs	43/16

B. HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
طانیدیم	tanırdım	Geniş Zamanın Hikayesi	41/1
اوقشار	okşar	Geniş Zaman	41/2
نوپه‌ردی	öperdi	Geniş Zaman	41/2
اوقشویور	okşuyor	Şimdiki Zaman	41/3
قوپاردی	kopardı	Geniş Zaman	41/4
بو بودوم	büyüdüm	Görülen Geçmiş Zaman	41/5
آیریلدیم	ayrıldım	Görülen Geçmiş Zaman	41/5
بولوردوم	bulurdum	Geniş Zamanın Hikayesi	41/6
سه‌وه‌ایدیم	severdim	Geniş Zamanın Hikayesi	41/7
اولوردوم	olurdum	Geniş Zamanın Hikayesi	41/8
یاشادی	yaşadı	Görülen Geçmiş Zaman	42/2
گیچدی	geçti	Görülen Geçmiş Zaman	42/5
اولدوم	oldum	Görülen Geçmiş Zaman	42/5
قوشاردیم	koşardım	Geniş Zamanın Hikayesi	42/6

اچىلدىم	açıldım	Görülen Geçmiş Zaman	42/7
صولدوم	soldum	Görülen Geçmiş Zaman	42/7
گتيرمهديم	getirmedim	Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu	42/8
يورودوم	yürüdüm	Görülen Geçmiş Zaman	42/10
بهزميش	bezmiş	Öğrenilen Geçmiş Zaman	42/11
گوروردوم	görürdüm	Geniş Zamanın Hikayesi	42/12
اوياندىم	uyandım	Görülen Geçmiş Zaman	42/13
ويردىم	verdim	Görülen Geçmiş Zaman	42/15
اراندىم	arandım	Görülen Geçmiş Zaman	42/15
گوردوم	gördüm	Görülen Geçmiş Zaman	43/1
طاندىم	tanıdım	Görülen Geçmiş Zaman	43/2
گلييور	geliyor	Şimdiki Zaman	43/2
ياقندىم	yakındım	Görülen Geçmiş Zaman	43/4
آغارميش	ağarmış	Geniş Zamanın Rivayeti	43/5
الميش	almış	Öğrenilen Geçmiş Zaman	43/5
اولموش	olmuş	Öğrenilen Geçmiş Zaman	43/6
صاقاييور دو	saklıyordu	Şimdiki Zamanın Hikayesi	43/7
صولموشدو	solmuştu	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	43/8
صولموش	solmuş	Öğrenilen Geçmiş Zaman	43/8
تيترهدي	titredi	Görülen Geçmiş Zaman	43/9
ايتدى	etti	Görülen Geçmiş Zaman	43/10
كەسىلدى	kesildi	Görülen Geçmiş Zaman	43/11
طانيمازدين	tanımazdım	Geniş Zamanın Olumsuzu	43/12
سويلهدي	söyledi	Görülen Geçmiş Zaman	43/12
براقدىم	bıraktım	Görülen Geçmiş Zaman	43/13
بولدوم	buldum	Görülen Geçmiş Zaman	43/13
طانيمازديم	tanımazdım	Geniş Zamanın Olumsuzu	43/14
بولور	bulur	Geniş Zaman	43/15
گيتدى	gitti	Görülen Geçmiş Zaman	43/16

C. TASARLAMA KIPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
گورسه ايديم	görseydim	Şart Kipinin Hikayesi	41/3
گيتديسه	gittiyse	Şart Kipi	42/2
ايديم	edeyim	İstek Kipi	42/4
قونوشماسايديم	konuşmasaydım	Şart Kipi Hikayesinin Olumsuzu	43/12
اولماسايدى	olmasaydı	Şart Kipi Hikayesinin Olumsuzu	43/14

گیدەر ایسهن	gidersen	Şart Kipi	43/15
گیت	git	Emir Kipi	43/16

ان عزیزیمه
اللهم چوق شکرلر ، بنی یه تیردی سنا ظلمندان آلی ویردین ، یوز چه ویرینجه بنا * * * ایمدی قوطلو بیر انسان ، اولماقدا ایم سایه نده زمانین هر چاغیندا مسعود اولاسین من ده * * * اگر سن اولماسایدین ، شیطان بندن قاچمازدی شن یوزون گورمه سه ییدیم ، بهاریم گول اچمازدی * * * ایشته گوزه لیم بنا ، دنیا یی جنت قیلان ملک گی ترمیز ، بیرجیک سنسین اینان * * * نازلان ارتیق سه وگیلیم ، نازلانما سنن حقتین آلمیش ، یوروموش سنده ، گوزه لیک ، بنده عشقتین * * * جان ویریرسه م اوغرونا ، بیر شه ییمیدیر او صاکی احسان ده نیر می اونا ؟ نهم وار سنیندیر چونکو * * * یازدیسم بیله سن کی بن ، ازهلدن سنا عاشق ای گوزه لیم گونلومسده ، مؤئید یاشا ارتیق
۱۸

En Azizime
Allah'a çok şükürler, beni yetirdi sana Zulmünden alıverdin, yüz çevirince bana
İmdi kutlu bir insan, olmağayım sayende Zamânın her çağında mesut olasın sende
Eğer sen olmasaydın, şeytan benden kaçmazdı Şen yüzün görmeseydim, baharım gül açmazdı
İşte güzelim bana, dünyâyı cennet kılan Melek gibi tertemiz, biricik sensin inan
Nazlan artık sevgilim, nazlanma senin hakkın Almış, yürümüş sende, güzellik, bende aşkın
Can veririm uğruna, bir şey midir o sanki İhsan denir mi ona? Neyim var senindir çünkü
Yazdım bilesin ki ben, ezelden sana aşık
Ey güzelim gönlümde, müebbed yaşa artık (Naib 1985, s. 18)

A. ŞAHIS (KİŞİ) EKLERİ

1- Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
قاچمازدى	kaçmazdı	Teklik 3. Şahıs	18/5
اچمازدى	açmazdı	Teklik 3. Şahıs	18/6
آلمیش	almış	Teklik 3. Şahıs	18/10
یوروموش	yürümüş	Teklik 3. Şahıs	18/10

2- İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
یەتیردی	yetirdi	Teklik 3. Şahıs	18/1
آلى ويردين	alıverdin	Teklik 2. Şahıs	18/2
اولماسایدین	olmasaydın	Teklik 2. Şahıs	18/5
گورمهسهیدیم	görmeseydim	Teklik 1. Şahıs	18/6
ویریرسه	verirsem	Teklik 1. Şahıs	18/11
یازدیم	yazdım	Teklik 1. Şahıs	18/13

B. HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
یەتیردی	yetirdi	Görülen Geçmiş Zaman	18/1
آلى ويردين	alıverdin	Görülen Geçmiş Zaman	18/2
قاچمازدى	kaçmazdı	Geniş Zaman Hikayesinin Olumsuzu	18/5
اچمازدى	açmazdı	Geniş Zaman Hikayesinin Olumsuzu	18/6
آلمیش	almış	Öğrenilen Geçmiş Zaman	18/10
یوروموش	yürümüş	Öğrenilen Geçmiş Zaman	18/10
یازدیم	yazdım	Görülen Geçmiş Zaman	18/13

C. TASARLAMA KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
اولاسین	olāsın	İstek Kipi	18/4
اولماسایدین	olmasaydın	Şart Kipi Hikayesinin Olumsuzu	18/5
گورمهسهیدیم	görmeseydim	Şart Kipi Hikayesinin Olumsuzu	18/6
اینان	inan	Emir Kipi	18/8
نازلان	nazlan	Emir Kipi	18/9
ویریرسه	verirsem	Şart Kipi	18/11
بيله سن	bilesin	Şart Kipi	18/13
ياشا	yaşa	Emir Kipi	18/14

چوزولمەيەن باغ

چلييك قلوبى دەلدەين ، چاقىر باقىشلارىنىلا
فرهات دەمىر كۈلۈنكە دەلمەدەن داغلارنى
ئويلىسە ياقىدىن گۈنلۈمۈ ، هىجران آتەشلىرىنىلە
كۈل اولدۇ بۇلبۇللىرى ، وىران اولدۇ باغلارنى

* * *

ساچىم دا اغارتمايدىق ، بىر تىل قويدىسەن گۈستەر
اقتىدىن گۈز ياشى ، يۈزۈمدە قويدۇ ايزلەر
اوغرونىدا چىكدىگىمى ، بىلىمك اىسترسەن اگەر
گۈگسۈمۈ بىرتىم دە گۈر ، باغرىمداكى داغلارنى

* * *

يالنيز بو وار كى زمان ، عمرۈمۈ وىرسە يەلە
سنى گۈرەن گۈزۈمدە بىراقمازسا نور بىلە
زلفىلە باغلانمىشىم ، گۈنۈل سىترلىرىلە
دۇنيادا هرهانگى آل ، چۈزمەز بو باغلارنى

۲۹

Çözülmeýen Bađ

Çelik kalbimi deldin, çakır bakışlarınla
Ferhat demir külünkle delemeyen dađları

Öyle yaktın gönlümü, hicran ateşlerinle
Kül oldu bülbülleri, viran oldu bađları

Saçımda ağartmadık, bir tel koyduysan göster
Akıttığın gözyaşı, yüzümde koydu izler

Uğrunda çektiğimi, bilmek istersen eğer
Göğsümü yırtayım da gör, bağrımdaki dağları

Yalnız bu var ki zaman, ömrümü verse yele
Seni gören gözümde bırakmazsa nur bile

Zülfüne bağlanmışım, gönül sinirleriyle
Dünyada herhangi el, çözemeyen bu bađları (Naib 1985, s. 29)

A. ŞAHIS (KİŞİ) EKLERİ

1- Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
بىرتىم	yırtayım	Teklik 2. Şahıs	29/8
باغلانمىشىم	bağlanmışım	Teklik 1. Şahıs	29/11

2- İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
-----------	-------------	-----------	-------------------

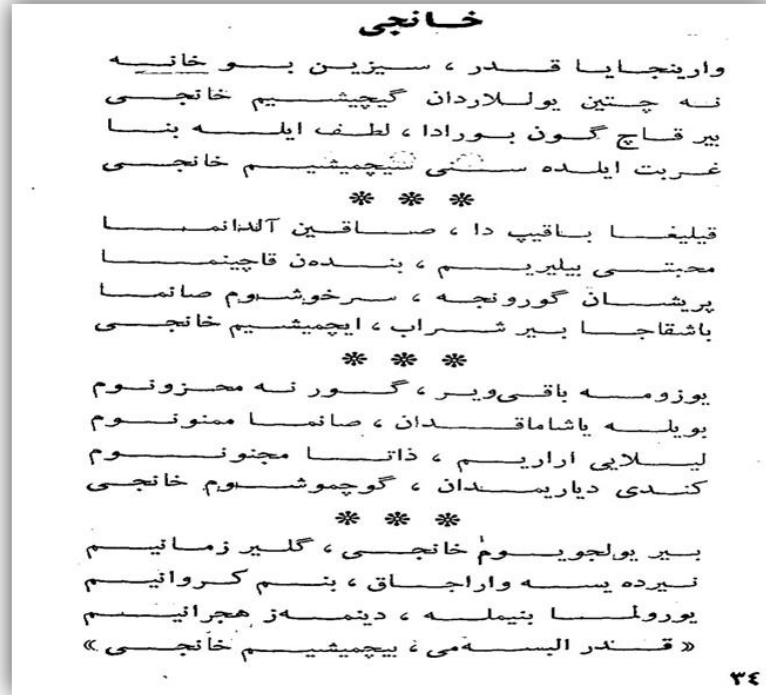
دەلدين	deldin	Teklik 3. Şahıs	29/1
ياقدين	yaktın	Teklik 3. Şahıs	29/3
اولدو	oldu	Teklik 3. Şahıs	29/4
اولدو	oldu	Teklik 3. Şahıs	29/4
اغارتماديق	ağartmadık	Çokluk 2. Şahıs	29/5
قويديسەن	koyduysan	Teklik 2. Şahıs	29/5
قويدو	koydu	Teklik 3. Şahıs	29/6
ايسترسەن	istersen	Teklik 2. Şahıs	29/7
ويرسە	verse	Teklik 3. Şahıs	29/9
بيراquamasa	bırakmazsa	Teklik 3. Şahıs	29/10

B. HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
دەلدين	deldin	Görülen Geçmiş Zaman	29/1
ياقدين	yaktın	Görülen Geçmiş Zaman	29/3
اولدو	oldu	Görülen Geçmiş Zaman	29/4
اولدو	oldu	Görülen Geçmiş Zaman	29/4
اغارتماديق	ağartmadık	Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu	29/5
قويديسەن	koyduysan	Görülen Geçmiş Zamanın Şart Kipi	29/5
قويدو	koydu	Görülen Geçmiş Zaman	29/6
باغانميشيم	bağlanmışım	Öğrenilen Geçmiş Zaman	29/11

C. TASARLAMA KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
گوستر	göster	Emir Kipi	29/4
ايسترسەن	istersen	Şart Kipi	29/7
بیرتیم	yırtayım	İstek Kipi	29/8
گور	gör	Emir Kipi	29/8
ويرسە	verse	Şart Kipi	29/9
بيراquamasa	bırakmazsa	Şart Kipinin Olumsuzu	29/10

Hancı
Varıncaya kadar, sizin bu hana Ne çetin yollardan geçmişim hancı
Birkaç gün burada, lütfeyle bana Gurbet ilde seni seçmişim hancı
Kılığa bakıp ta, sakın aldanma Sohbeti bilirim, benden kaçınma
Perişan görünce, sarhoşum sanma Başkaca bir şarap, içmişim hancı
Yüzüme bakıver, gör ne mahzunum Böyle yaşamaktan, sanma memnunum
Leylayı ararım, zata Mecnunum Kendi diyarımdan, göçmüşüm hancı
Bir yolcuyum hancı, gelir zamanım Nerdeyse varacak, benim kervanım
Yorulma benimle, dinmez hicranım ((Kader elbisemi, biçmişim hancı)) (Naib 1985, s. 34)

A. ŞAHİS (KİŞİ) EKLERİ

1- Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
گيچميشيم	geçmişim	Teklik 1. Şahıs	34/2
سيچميشيم	seçmişim	Teklik 1. Şahıs	34/4
بيليريم	bilirim	Teklik 1. Şahıs	34/6
ايچميشيم	içmişim	Teklik 1. Şahıs	34/8
اراريم	ararım	Teklik 1. Şahıs	34/11
گوچموشوم	göçmüşüm	Teklik 1. Şahıs	34/12
گلير	gelir	Teklik 3. Şahıs	34/13
واراجاق	varacak	Teklik 3. Şahıs	34/14
دينمەز	dinmez	Teklik 3. Şahıs	34/15
بيچميشيم	biçmişim	Teklik 1. Şahıs	34/16

2- İyelik Kökenli Şahıs Ekleri: Yoktur

B. HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
گيچميشيم	geçmişim	Öğrenilen Geçmiş Zaman	34/2
سيچميشيم	seçmişim	Öğrenilen Geçmiş Zaman	34/4
بيليريم	bilirim	Geniş Zaman	34/6
ايچميشيم	içmişim	Öğrenilen Geçmiş Zaman	34/8
اراريم	ararım	Geniş Zaman	34/11
گوچموشوم	göçmüşüm	Öğrenilen Geçmiş Zaman	34/12
گلير	gelir	Geniş Zaman	34/13
واراجاق	varacak	Gelecek Zaman	34/14
دينمەز	dinmez	Geniş Zamanın Olumsuzuz	34/15
بيچميشيم	biçmişim	Öğrenilen Geçmiş Zaman	34/16

C. TASARLAMA KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
لطف ايله	lütfeyle	Emir Kipi	34/3
آلدانما	aldanma	Emir Kipinin Olumsuzuz	34/5
قاچينما	kaçınma	Emir Kipinin Olumsuzuz	34/6
باقى وير	bakıver	Emir Kipi	34/9
گور	gör	Emir Kipi	34/9
سانما	sanma	Emir Kipinin Olumsuzuz	34/10
يورولما	yorulma	Emir Kipinin Olumsuzuz	34/15

خانجی ایله باشن باشنا

هر در بندر کیسه ، باشن وورور سنا
ایریلیق دردی وار ، بنسده ده خانجی
بن ده بیر (کرم) یم ، خیر ویر بنا
او وفساسیز (اصلی) یم ، نیره ده خانجی ؟

* * *

دیدیلر گیجه نده ، سیزه گلیمیشدی
قلیمی آریلیق ، اوقو ده لیشدی
بیزم ایله بونو ، هر کس بیلیمیشدی
اولاجاق تربیم بیر ، دهرده خانجی

* * *

اراریم اردینجا ، آلمسده کشکول
اچماز گونلومو ، قرائیل ، سنیل
اونو بولماینجا ، صاپتندی گونول
یوردومو ترک ایتدیم ، صوردا خانجی

* * *

۴۶

گونشن باطنادایر ، باشلیور گیجه
بیر موم بنا بول دا ، گوزلیم سیجه
قونوشالیم ارزو ، وارینه سنجه
یاقلاشی ویر اوطور ، شورادا خانجی

* * *

بیر باغری یاییق دا ، وارینه گتیر
سازیل دردیمی ، بلکی سویله تیر
سندن ایسته دیگیم بیر ده باده دیر
ایچه ریم ارادا ، صورادا خانجی

* * *

یوره ک آجینا ، درماندیر باده
صو بولونماز ایسه ، ایچه ریم سده
داها یه تینه دییم ، باغیلا بیر ده
قونوقوم بو گیجه ، بورادا خانجی

* * *

اویقو وقتی گلیدی ، صون باده یی ویر
یاطاغا لزوم یوق ، بو کلیم یتهر
مانغالی دا قالدیر ، ایترسن اگسر
اشتاها سیزیم یاپما ، صفره ده خانجی

۴۷

ارکندهن گورورسن ، بوشن یاللیق
صابی ویرپ ده ، گوجیوپ لکیتیریم
سزلیری بیر داها ، گورمه زگوزلریم
دعا ایست بنا ، بیر کره ده خانجی

* * *

گون دوغار افقیدن ، اودایا یننه
چیچکلر آچیلیر بلبل سیننه
بندن صوردا اگسر ، دوشسه آینه
بن گیبی بیر همدرد ، ارادا خانجی

Hancı ile Baş Başa
Her derbeder kimse, başvurur sana Ayrılık derdi var, bende de hancı
Bende bir (Kerem)'im, haber ver bana O vefâsız (Aslı)'m, nerede hancı?
Dediler geçende, size gelmişti Kalbimi ayrılık, oku delmişti
Bizim ilde bunu, herkes bilmişti Olacak türbem bir, derede hancı
Ararım ardınca, elimde keşkül Açamaz gönlümü, karanfil, sünbül
Onu bulmayınca, sapıttı gönül Yurdumu terk ettim, sonra da hancı
Güneş batmadadır, başlıyor gece Bir mum bana bul da, gözlerim seçe
Konuşalım arzu, var ise sence Yaklaşiver otur, şurada hancı
Bir bağı yanık ta, var ise getir Sazıyla derdimi, belki söyletir
Senden istediğim bir de bâdedir İçerim arada, sırada hancı
Yürek acısına, dermândır bade Su bulunmaz ise, içerim sade
Daha yetinmedim, bağışla birde Konuğum bu gece, burada hancı
Uyku vakti geldi, son bâdeyi ver Yatağa lüzum yok, bu kilim yeter
Mangalı da kaldır, istersen eğer İştihâsızım yapma, seferde hancı
Erkenden görürsün, boş kalmış yerim Hesabı veripte, göçüp, yiterim
izleri bir daha, görmez gözlerim Duâ et bana, bir kerede hancı

Gün doğar ufuktan, ovaya yine Çiçekler açılır bülbül sesine
Benden sonra eğer, düşse eline Ben gibi bir hemdert, ara da hancı (Naib 1985, ss. 36-38)

A. ŞAHIS (KİŞİ) EKLERİ

1- Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
باش وورور	başvurur	Teklik 3. Şahıs	36/1
گلمیشدی	gelmişti	Teklik 3. Şahıs	36/5
دهلمیشدی	delmişti	Teklik 3. Şahıs	36/6
بیلیمیشدی	bilmişti	Teklik 3. Şahıs	36/7
اولاجاق	olacak	Teklik 3. Şahıs	36/8
اراریم	ararım	Teklik 1. Şahıs	36/9
باشلیيور	başlıyor	Teklik 3. Şahıs	37/1
ایچیریم	içerim	Teklik 1. Şahıs	37/8
ایچیریم	içerim	Teklik 1. Şahıs	37/10
گورورسین	görürsün	Teklik 2. Şahıs	38/1
قالمیش	kalmış	Teklik 3. Şahıs	38/1
بیتهریم	biterim	Teklik 1. Şahıs	38/2
گورمز	görmez	Teklik 3. Şahıs	38/3
دوغار	doğar	Teklik 3. Şahıs	38/5
آچیلیر	açılır	Teklik 3. Şahıs	38/6

2- İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
دیدیلیر	dediler	Çokluk 3. Şahıs	36/5
صاپتدی	sapıttı	Teklik 3. Şahıs	36/11
ترک ایتدیم	terk ettim	Teklik 1. Şahıs	36/12
واریسه	varsa	Teklik 3. Şahıs	37/3
واریسه	varsa	Çokluk 3. Şahıs	37/5
بولونماز ایسه	bulunmazsa	Teklik 3. Şahıs	37/10
یهتینمه‌دیم	yetinmedim	Teklik 1. Şahıs	37/11
گلدی	geldi	Teklik 3. Şahıs	37/13
ایسترسین	istersen	Teklik 2. Şahıs	37/15
دوشسه	düşse	Teklik 3. Şahıs	38/7

B. HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
باش وورور	başvurur	Geniş Zaman	36/1
گلمیشدی	gelmisti	Öğrenilen Geçmiş Zamanın	36/5

		Hikayesi	
دەلمیشدی	<u>delmişti</u>	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	36/6
بىلمىشىدى	<u>bilmişti</u>	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	36/7
اولاجاق	<u>olacak</u>	Gelecek Zaman	36/8
اراريم	<u>ararım</u>	Geniş Zaman	36/9
باشلىيور	<u>başlıyor</u>	Şimdiki Zaman	37/1
ايچريم	<u>içerim</u>	Geniş Zaman	37/8
ايچريم	<u>içerim</u>	Geniş Zaman	37/10
گورورسۇن	<u>görürsün</u>	Geniş Zaman	38/1
قالمىش	<u>kalmış</u>	Öğrenilen Geçmiş Zaman	38/1
بىتەريم	<u>biterim</u>	Geniş Zaman	38/2
گورمەز	<u>görmez</u>	Geniş Zamanın Olumsuzluğu	38/3
دوغار	<u>doğar</u>	Geniş Zaman	38/5
اچىلىر	<u>açılır</u>	Geniş Zaman	38/6
دیدیلىر	<u>dediler</u>	Görülen Geçmiş Zaman	36/5
صاپتدی	<u>sapıtı</u>	Görülen Geçmiş Zaman	36/11
ترک ایتدیم	<u>terk ettim</u>	Görülen Geçmiş Zaman	36/12
یەتینمەدیم	<u>yetinmedim</u>	Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzluğu	37/11
گلدی	<u>geldi</u>	Görülen Geçmiş Zaman	37/13

C. TASARLAMA KIPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
خبر وير	<u>haber ver</u>	Emir Kipi	36/3
بول	<u>bul</u>	Emir Kipi	37/2
واريسه	<u>varsa</u>	Şart Kipi	37/3
ياقلاشى وير	<u>yaklaşır</u>	Emir Kipi	37/4
اوطور	<u>otur</u>	Emir Kipi	37/4
واريسه	<u>varsa</u>	Şart Kipi	37/5
گتير	<u>getir</u>	Emir Kipi	37/5
بولونماز ايسه	<u>bulunmazsa</u>	Şart Kipinin Olumsuzluğu	37/10
باغىشلا	<u>bağışla</u>	Emir Kipi	37/11
وير	<u>ver</u>	Emir Kipi	37/13
قالدير	<u>kaldır</u>	Emir Kipi	37/15
اىسترسين	<u>istersen</u>	Şart Kipi	37/15
ياپما	<u>yapma</u>	Emir Kipinin Olumsuzluğu	37/16
دعا ايت	<u>dua et</u>	Emir Kipi	38/4
دوشسه	<u>düşse</u>	Şart Kipi	38/7

شولەن سالونو

- ۱ -

صوغوق بىر قىش اقسامى ، قار باصمىشىدى هر يانى
گوڭگە سناوورولويوردو ، باجالارين دومانى
ايصيتلمىش بىر ئون گورگەملى سالونوندا
طويلاتمىشىدى قادينلار ، زنگىنلرين يانيدا
بەزكلىرى نقصانىز ، بىر شكلدە ياپىلمىش
ذوقلە يرلى يرينه ، مجوهرلر طايلمىش
صوفرايا ديزيلمىشىدى ، ايچكىلرلە يەمكلر
صنعتلى وازولبرده ، دەمت دەمت چىچكلر

۴۸

باوى ئولچويور اسرافدا ، دعوتلنن هر بىرى
بىر نازلا بىر گولوشلە ، باغىشليور يىنلىرى
ارستقرايىك حيات ، باشلامىشىدى ئونجىبە
سرخوش دوداقلار ايچىن ئوپوش دە بىر اگلنجبە
ايچكىلررين اتكىنى باشلاردا اونايىساراق
باشلادى شارقىلارلا ، چالغىلارلا اوناماق
هر ارىكك قاچ قادينلا ، هر قادين قاچ ارىكلە
قوجاقلاشيب ، صارماشيب ، اونويور شويلە ، بويلە
طاشيقىن بىر اگلنجبە نين ، دالدىلار درياسينا
طوتولوشدو گونوللر ، قىزلارين اورطاسينا
دوڭاقلار قارشىلاشمىش ، قونوشويوردو گوزلر
يورهك چارىنتىسىندان ، دويولويوردو سوزلر
دېشبارىي هيچ كىمسە ، دوشونمويور اورادا
دورومونى بوزمازدى ، قىامتلىر قوپسادا

۴۹

Şölen Salonu

Soğuk bir kış akşamı, kar basmıştı her yanı
Göğе savruluyordu, bacaların dumanı

Isıtılmış bir evin, görkemli salonunda Toplanmıştı kadınlar, zenginlerin yanında
Bezikleri noksansız, bir şekilde yapılmış Zevkle yerli yerine, mücevherler takılmış
Sofraya dizilmişti, içkilerle yemekler Sanatlı vazolarda, demet demet çiçekler
Boy ölçüyor israfta, davetlinin her biri Bir nazla bir gülüşle, bağışlıyor benleri
Aristokratik hayat, başlamıştı o gece Sarhoş dudaklar için öpüş te bir eğlence
İçkilerin etkisi başlarda oynayarak Başladı şarkılarla, çalgılarla oynamak
Her erkek kaç kadınla, her kadın kaç erkekle Kucaklaşıp, sarmaşıp, oynuyor şöyle, böyle
Taşkın bir eğlencenin, daldılar deryasına Tutulmuştu gönüller, kızların oltasına
Dudaklar karşılaşmış, konuşuyordu gözler Yürek çarpıntısından, doyumuyordu sözler
Dışarıyı hiç kimse, düşünmüyor orada Durumunu bozmadı, kıyametler kopsa da (Naib 1985, s. 48-49)

A. ŞAHIS (KİŞİ) EKLERİ

1- Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
باصمیشدی	basmıştı	Teklik 3. Şahıs	48/1
صاوورولویوردو	savruluyordu	Teklik 3. Şahıs	48/2
ایصیتلمیش	ısıtılmış	Teklik 3. Şahıs	48/3
طوپلانمیشدی	toplanmıştı	Teklik 3. Şahıs	48/4
یاپلمیش	yapılmış	Teklik 3. Şahıs	48/5
طاقلمیش	takılmış	Teklik 3. Şahıs	48/6
دیزیلیمشدی	dizilmişti	Teklik 3. Şahıs	48/7
نولچویور	ölçüyor	Teklik 3. Şahıs	49/1
باغیشلییور	bağışlıyor	Teklik 3. Şahıs	49/2
باشلامیشدی	başlamıştı	Teklik 3. Şahıs	49/3
اونویور	oynuyor	Teklik 3. Şahıs	49/8
طوتولموشدو	tutulmuştu	Teklik 3. Şahıs	49/10

قار شىلاشمىش	karşılaşmış	Teklik 3. Şahıs	49/11
قونوشويوردو	konuşuyordu	Teklik 3. Şahıs	49/11
دويولمويوردو	doymuyordu	Teklik 3. Şahıs	49/12
دوشونمويور	düşünmüyor	Teklik 3. Şahıs	49/13
بوزمازدى	bozmazdı	Teklik 3. Şahıs	49/14

2- İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
باشلادی	başladı	Teklik 3. Şahıs	49/6
دالديلار	daldılar	Çokluk 3. Şahıs	49/9
قوپسا	kopsa	Teklik 3. Şahıs	49/14

B. HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
باصمىشىدى	basmıştı	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	48/1
صاوورولويوردو	savruluyordu	Şimdiki Zamanın Hikayesi	48/2
ايصيتيلمىش	ısıtılmış	Öğrenilen Geçmiş Zaman	48/3
طوپلانمىشىدى	toplanmıştı	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	48/4
ياپيلمىش	yapılmış	Öğrenilen Geçmiş Zaman	48/5
طاقيلمىش	takılmış	Öğrenilen Geçmiş Zaman	48/6
ديزيلمىشىدى	dizilmişti	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	48/7
نولچويور	ölçüyor	Şimdiki Zaman	49/1
باغىشليويور	bağışlıyor	Şimdiki Zaman	49/2
باشلامىشىدى	başlamıştı	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	49/3
اوينويور	oynuyor	Şimdiki Zaman	49/8
طوتولموشدو	tutulmuştu	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi	49/10
قار شىلاشمىش	karşılaşmış	Öğrenilen Geçmiş Zaman	49/11
قونوشويوردو	konuşuyordu	Şimdiki Zamanın Hikayesi	49/11
دويولمويوردو	doymuyordu	Şimdiki Zaman Hikayesinin Olumsuzluğu	49/12
دوشونمويور	düşünmüyor	Şimdiki Zamanın Olumsuzluğu	49/13
بوزمازدى	bozmazdı	Geniş Zaman Hikayesinin Olumsuzluğu	49/14
باشلادی	başladı	Görülen Geçmiş Zaman	49/6
دالديلار	daldılar	Görülen Geçmiş Zaman	49/9

C. TASARLAMA KİPLERİ

Türkmençe	Yeni Türkçe	Ekin Türü	Sayfa / Satır No.
قوپسا	kopsa	Şart Kipi	49/14

Sonuç

Irak Türkmen edebiyatının yirminci yüzyılda yetişen en güçlü şairlerden biri olan Esad Naip, başlangıçta divan edebiyatına bağlı, daha sonra, şiir görüşünü ve dilini yenilemiş ve sadeleşme hareketine katılmıştır. Esat Naip dönem şartlarında kusursuz bir eğitim almıştır. Onun şairliğine etkileyen bir diğer etken de eğitimini Türkçeye yapmış olmasıdır. Bu durum onun dile hâkimiyetini temin etmiştir. Esat Naip daha fazla hece veznini benimsemiştir, aynı zamanda halk nazım türlerine de ilgi duymuştur. Çalışmamızda şairin (*Zamanın Eli*) adlı divanından seçtiğimiz (*Okuyuculara, Zamanın Eli, En Azizime, Çözülme Bağ, Hancı, Hancı ile Baş Başa, Şölen Salomu*) şiirleri incelemek amacıyla seçilmiştir. Sonra seçilen şiirler Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmıştır. Daha sonra şiirlerde fiil çekim ekleri incelenmiştir. İncelenen şiirlerde Şahıs (Kişi) Ekleri konusunda, (Zamir Kökenli Şahıs Ekleri) ve (İyelik Kökenli Şahıs Ekleri) çıkarılmıştır. Şairin en çok kullandığı (Zamir Kökenli Şahıs Ekleri) ve (İyelik Kökenli Şahıs Ekleri) ve bunların frekansları şu şekildedir: Teklik 3. Şahıs (77 defa), Teklik 1. Şahıs (50 defa), Teklik 2. Şahıs (8 defa), Çokluk 3. Şahıs (3 defa) ve Çokluk 2. Şahıs (3 defa). Sonra Haber (Bildirme) Kipleri konusunda (Şimdiki Zaman – Gelecek Zaman – Geniş Zaman – Öğrenilen Geçmiş Zaman ve Görülen Geçmiş Zaman)'ın hem basit hem de birleşik zamanları incelenmiştir. Şairin kullandığı Haber (Bildirme) Kiplerinin sıklıkları şu şekildedir: (Görülen Geçmiş Zaman 42 defa), (Geniş Zaman 31 defa), (Öğrenilen Geçmiş Zaman 29 defa) ve (Şimdiki Zaman 11 defa), (Gelecek Zaman 3 defa) Haber (Bildirme) Kipleri kullanmıştır. Bununla beraber Tasarlama Kipleri konusunda (Şart – İstek – Gereklilik ve Emir) kipleri yine basit ve birleşik zamanları incelenmiştir. Esad Naib'in, seçtiğimiz şiirlerinde kullandığı sıklığı yüksek Tasarlama Kipleri şu şekildedir: (Emir Kipi 29 defa), (Şart Kipi 22 defa), (İstek Kipi 6 defa) kullanmıştır. Ayrıca şair en çok (gelmek, gitmek, istemek, içmek, olmak ve aramak) fiillerini çeşitli kiplerde kullanmıştır. Irak Türkmen Türkçesinde Arap alfabesi kullanılır. Bu nedenle ses uyumu kurallarına bağlı şekil bilgisinin hususiyetlerini Osmanlı Türkçesine daha yakındır. Ancak telaffuz ve yazılışında uzun ünlüler görülmektedir. Türkiye Türkçesiyle karşılaştığımızda bu ekler ses bilgisi özelliklerini taşımaktadır ve transkript edildiğimiz ekler aynı şekilde yazılmıştır.

Kaynakça

- Bayat, F. M. (1984) *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi (1958-1968)*. Bağdat: El- Umme Matbaası.
- Benderoğlu, A. (1989) *Irak Türkmen Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*. I. Cilt, Bağdat: Darül- Şuun El-Sekafiye El- Amme Matbaası.
- Demir, N. ve Yılmaz, E. (2014) *Türk Dili El Kitabı*. (7. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kavruk, H., Salman, R., Öztürk, A., Aydın, G., Uğur, H., ve Karagöz, N. (2014) *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Malatya: Yılmaz Matbaacılık ve Yayıncılık.

- Korkmaz, Z. (2014) *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. (4. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Naib, E. (1985) *Zaman'ın Eli*. Bağdat: Hürriyet basımevi.
- Sarı Kâhya, K. (1973) *Çağdaş Türkmen Şairleri*. I. Cilt, Bağdat: Kültür Yayınları.
- Terzibaşı, A. (2013) *Kerkük Şairleri*. (6., 7. ve 8. ciltler), İstanbul: Ötüken Neşriyat.

لواحق تصريف الافعال في مختارات شعرية من ديوان "زمانين ألي" للشاعر اسعد النائب

سيلان نعمت حسين	كاروان رؤف طه ميراني	كۆسرهت باپير مغديد بهگ زاده
كلية اللغات، جامعة صلاح الدين – أربيل	مديرية العامة الثقافة والفن، وزارة الثقافة والشباب	كلية التربية الأساسية، جامعة رابهرين
selan.hussein@su.edu.krd	karuan.rauf87@gmail.com	Kosret.begzade@uor.edu.krd

ملخص

نشر أسعد النائب، الذي يعتبر من أحد الشعراء المشهورين في الأدب التركماني العراقي، قصائده في صحف كركوك، آفاق، نجم، بشير وإيليري. وفي الفترات التالية نشر قصائده في مجلة قارداشليك وبعضها في مجلتي التركيتين فضولي وياشيل آدا اللتين تم نشرهما في تركيا. (كركوك نوكتلري، يابراكلار، أرمغان، زمانين ألي) هي أعمال الشعر والنثر التي كتبها الشاعر. كما أنه جمع العديد من القصائد غير المنشورة تحت اسم (كشكول). تستند دراستنا إلى كتاب الشعر (زمانين ألي) لأسعد نائب ويتم تقييم لواحق تصريف الافعال المستخدمة في القصائد المختارة. وفي اللغة التركية لدينا نوعان رئيسيان من صيغة الأفعال في اللغة التركية الحديثة: 1. صيغة رفع الفعل (الإخبارية)، 2. صيغة نصب الفعل. بالإضافة إلى ذلك، يظهر اللغة التركية لترجمان العراق و اللغة التركية تشابهاً من حيث الشكل والبنية. وبالتالي، فإنه يهدف إلى تحديد لواحق تصريف الأفعال في القصائد (اوقويوجولارا، زمانين ألي، ان عزيزيمه، جوزولمه يه باغ، خانجي، خانجي ايله باش باشا، شولهن سالونو) التي اخترناها في ديوان الشاعر.

الكلمات المفتاحية: لواحق تصريف الأفعال، تركماني العراقي، الأدب التركماني العراقي، أسعد النائب.

VERB CONJUGATION SUFFIXES IN ESAD NAIB'S "ZAMANIN ELI" POETRY BOOK

Kosret Bapir Maghdid Beg Zade	Karwan Rauf Taha Mirani	Selan Neamat Hussein
College of Basic Education, Raparin University	G. D. of Culture and Arts, M. of Culture and Youth	College of Languages, Salahaddin University – Erbil
Kosret.begzade@uor.edu.krd	karuan.rauf87@gmail.com	selan.hussein@su.edu.krd

Abstract

Esat Naip, who is considered as one of the famous poets in Iraqi-Turkmen literature, initially published his poems in *Kirkuk*, *Afak*, *Necme*, *Beşir and İleri* newspapers. In the following periods, he published his poems in the magazine *Kardeşlik* and some of them in the magazines *Yeşil Ada* and *Fuzuli*, which were published in Turkey. (*Kerkük Nükteleri*, *Yapraklar*, *Armağan*, *Zamanın Eli*) are the poet's written verse and prose works. He also brought together many unpublished poems under the name of (*Keşkül*). Our study is based on Esad Naib's (*Zamanın Eli*) poetry book and the verb conjugation suffixes used in selected poems are evaluated. In Turkish: We have two types of moods: 1. Indicative (news) moods, 2. Subjunctive moods. In addition, shows the similarity in Iraqi Turkmen and Turkey Turkish in form and structure. Thus, it is aimed to determine the verb conjugation affixes in the selected (*Okuyuculara*, *Zamanın Eli*, *En Azizime*, *Çözülme Yen Bağ*, *Hancı*, *Hancı ile Baş Başa*, *Şölen Salonu*) poems of the poet poetry book.

Keywords: verb conjugation suffixes, Iraqi Turkmen, Turkmen literature, Esad Naip.